

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
& ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
(ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ)

ΜΑΘΗΜΑ: « Γνωστική ψυχολογία »

ΔΙΔΑΣΚΩΝ: Αναστασία Κωσταρίδου-Ευκλείδη

ΘΕΜΑ: « Δημιουργικότητα και γλώσσα »

ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ: Κουρτίδου Αικατερίνη
Συμεωνίδης Χαράλαμπος
ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παιδί στην πορεία του μέσα στη ζωή καταλαβαίνει κάθε πράγμα που βλέπει, ότι κάθε αντικείμενο έχει ένα όνομα. Νιώθει την ανάγκη να επικοινωνήσει με το περιβάλλον του, να αλληλεπιδράσει μ' αυτό, να δείξει ότι υπάρχει κι αυτό, ότι είναι εκεί, ότι έχει κάτι να δηλώσει. Έτσι δημιουργεί τις πρώτες προτάσεις (μονολεκτικές). Αργότερα εμπλουτίζονται με δυο λέξεις και κατά το τέλος του 2^{ου} έτους μπορεί να δημιουργήσει προτάσεις με περισσότερες λέξεις και έτσι να εκφράσει αυτό που πραγματικά έχει στο μυαλό του, να έρθει σ' επαφή με το περιβάλλον του. Αυτή η γλωσσική εξέλιξη του παιδιού αποτελεί τη δημιουργική ικανότητα και δραστηριότητα του πνεύματός του.

Καλό θα ήταν στο χώρο του νηπιαγωγείου οι δραστηριότητες να παρουσιάζονται με τρόπο που να προκαλούν την έμπνευση και τελικά τη δημιουργικότητα των νηπίων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί από την πρώτη κιόλας μέρα, με την άμεση συμμετοχή τους στη διαμόρφωση της αίθουσας (τακτοποίηση των υλικών και αντικειμένων του νηπιαγωγείου).

Στην πορεία της σχολικής περιόδου δίνονται πολλά ερεθίσματα σ' όλους τους τομείς ανάπτυξης των νηπίων ώστε να προβληματιστούν, να σκεφτούν, να ανακαλύψουν και να δημιουργήσουν. Σ' αυτή την πορεία δεν υπάρχει σωστό ή λάθος. Και τα δυο μπορεί να πλαισιωθούν κατάλληλα από τον/την νηπιαγωγό ώστε να γίνουν πηγές δημιουργικής σκέψης και πράξης. Το περιβάλλον στο οποίο καλείται να λειτουργήσει ο/η νηπιαγωγός θα πρέπει να είναι τέτοιο ώστε να ενθαρρύνεται κάθε προσπάθεια των νηπίων για έκφραση.

Με τη συνεχή, αλλά πολύ προσεκτική και επιλεκτική(ποιοτικά) συμμετοχή του/της νηπιαγωγού στις δραστηριότητες των νηπίων, θέτοντας συνεχώς προβληματισμούς (όπως π.χ. τι θα συνέβαινε αν ...), τα νήπια μπορούν να βοηθηθούν και να εξωτερικεύσουν το δυναμικό που κρύβουν μέσα

τους. Σ' αυτό το σημείο η αποδοκιμασία μιας ιδέας, δεν έχει θέση. Απλώς, μια δημιουργική ιδέα μπορεί να αποτελέσει τη βάση για προβληματισμό, για βελτίωση ή μπορεί να παραβλεφθεί ή να ξεπεραστεί με μια άλλη δημιουργικότερη.

Η γλώσσα πρέπει να είναι ο μοχλός που θα βοηθήσει τα νήπια να κατακτήσουν πρώτα την ίδια τη γλώσσα, την επικοινωνία και κατόπιν όλο τον κόσμο που τα περιβάλλει. Η γλωσσική τους ανάπτυξη παρουσιάζει μέρα με τη μέρα ραγδαία εξέλιξη ώστε να κατανοούν όλο και περισσότερα από αυτά που ακούν και να παράγουν περισσότερο και καλύτερο λόγο. Επομένως η προσέγγιση και εκμάθηση της γλώσσας σύμφωνα με τα παραπάνω, θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αναπτύξει τη δημιουργική τους σκέψη.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

« Ο άνθρωπος ξέφυγε από τη ζώωδη κατάσταση όταν συγκρότησε τις πρώτες κοινωνίες και επινόησε ένα κώδικα επικοινωνίας . Αρχικά ο λόγος ήταν φτωχός, ελλιπής, περιορισμένος στη μίμηση φυσικών ήχων. Αυτό τον γλωσσικό κύκλο τον παρατηρούμε στα παιδιά κατά τη βρεφική και νηπιακή τους ηλικία».¹

«Στην ηλικία των δύομισι χρόνων το παιδί έχει ένα λεξιλόγιο από διακόσιες ή τριακόσιες λέξεις, στα έξι του όμως χρόνια ξέρει χιλιάδες λέξεις. Και όλα αυτά χωρίς κανένα δάσκαλο. Είναι μια αυθόρμητη κατάκτηση.

Το παιδί των έξι χρόνων που έχει μάθει να μιλά σωστά, που γνωρίζει και χρησιμοποιεί τους κανόνες της μητρικής του γλώσσας, δε θα μπορούσε ποτέ να περιγράψει τη μη συνειδητή διεργασία που του τα δίδαξε. Κι όμως, αυτός ο άνθρωπος είναι ο δημιουργός της γλώσσας. Τη φτιάχνει εντελώς μόνος του. Αν όμως του έλειπε η πρωταρχική δύναμη και δεν μπορούσε να τελειοποιήσει αυθόρμητα τη γλώσσα του, δε θα γινόταν κανένα ολοκληρωμένο έργο στον κόσμο των ανθρώπων. Δε θα υπήρχε ποτέ πολιτισμός».²

Αν το παιδί ζει σε καλλιεργημένο περιβάλλον με πλούσιο λεξιλόγιο θα τα αφομοιώσει όλα εξίσου καλά και θα δημιουργεί με τη φαντασία του. Η γλώσσα είναι προϊόν της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής κι εξαρτάται απ' το γενικό κοινωνικό επίπεδο. Είναι όργανο και τρόπος επικοινωνίας. Όσο περισσότερο καλλιεργείται και βελτιώνεται, τόσο καλύτερη επικοινωνία έχουμε. Μπορούμε να εκφράζουμε με ιδιαίτερες αποχρώσεις τα συναισθήματα , τα διανοήματα και παράλληλα να επιτυγχάνουμε την κωδικοποίηση του πολιτισμού, της επιστήμης των ιδεών, των ηθών και της κοινωνικής ζωής.

¹ Η γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση Β. Δ. Αναγνωστόπουλος. Εκδόσεις : Καστανιώτη Αθήνα 2001

² Ο δεκτικός νους Μαρία Μοντεσσόρι Εκδόσεις : Γλάρος. Αθήνα 1980

Αυτή διασώζει την ιστορική πορεία ενός λαού, την πολιτιστική και πνευματική παράδοση και δημιουργία.

«Με ένα περιορισμένο σύνολο από σύμβολα και κανόνες είμαστε ικανοί να παράγουμε ένα άπειρο αριθμό από προτάσεις. Τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας για να είναι ικανά να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά και πραγματικά πρέπει να μάθουν τα σύμβολα και τους κανόνες του γλωσσικού τους συστήματος. Η γλώσσα είναι συμπεριφορά που μαθαίνεται. Τα παιδιά δεν γεννιούνται γνωρίζοντας αυτά τα σύμβολα και τους κανόνες της μητρικής τους γλώσσας.

Τα μαθαίνουν μέσω της έκθεσής τους στην ίδια γλώσσα. Οπωσδήποτε, φαίνεται ότι η ικανότητα να μαθαίνουν τη γλώσσα είναι έμφυτη και ότι οι άνθρωποι είναι μοναδικώς εφοδιασμένοι για να την αποκτήσουν».³

Η ανθρώπινη δημιουργικότητα μέσω της γλώσσας, με την ευρύτερη έννοια, είναι στενά συνδεδεμένη με τη φυσική, ψυχική και κοινωνική μας φύση.

Στη μελέτη της γλωσσικής δημιουργίας πρέπει να θέσουμε την εξής βασική ερώτηση: Γιατί οι άνθρωποι μιλούν μεταξύ τους; Μιλούμε για να ανταλλάξουμε πληροφορίες, αλλά υπάρχουν πολλοί τρόποι για να το κάνουμε αυτό. Μπορούμε να φτιάξουμε αποθήκες πληροφοριών σε βιβλία και υπολογιστές. Μπορούμε να στείλουμε σήματα, όπως κάνουμε στην οδική κυκλοφορία ενός αυτοκινητόδρομου. Μπορούμε να σχεδιάσουμε διαγράμματα όπως κάνουμε στα ραδιόφωνα και τις τηλεοράσεις. Ένα βιβλίο, ένα σήμα, ένα διάγραμμα μεταφέρουν πληροφορίες, όταν όμως τα χρησιμοποιούμε γινόμαστε παθητικοί μέτοχοι στην διαδικασία της επικοινωνίας.

Υπάρχει διάκριση μεταξύ καινοτομίας και της ευρύτερης ευέργειας της δημιουργικότητας. Η παραγωγή προτάσεων βλέπεται ως μια επίδειξη της δύναμης της καινοτομίας της γραμματικής.

³ Normal language acquisition. Sharon L. James (1990) Allyn and Bacon U.S.A. 1990

Η «μεταφορά» είναι μεγαλύτερη δημιουργική δύναμη από τη γραμματική καινοτομία. Μέσα από τη «μεταφορά» δημιουργούμε νέες προτάσεις. Υπάρχει περισσότερο δημιουργία παρά καινοτομία στη γλώσσα.

Ως ανθρώπινα όντα μπορούμε να δημιουργήσουμε σύμβολα προφορικά, αλλά και περιορισμούς που διαλέγουμε να επιβάλλουμε στη δημιουργική μας δραστηριότητα.

Η δημιουργική μας ικανότητα επαρκεί να μας καταστήσει ικανούς ν' αλλάξουμε και να δώσουμε νέο σχήμα στα συστήματα, τα οποία παράγουν τις προτάσεις μας. Η γλώσσα είναι ανθρώπινη δημιουργία ακόμη κι αν έχει κοινά χαρακτηριστικά με άλλα συστήματα επικοινωνίας στη γη. Με προσαρμοστικότητα, επάρκεια, εκφράζει σκέψεις, δημιουργεί σχέσεις και αποτελεί όρο για την κοινωνικοποίηση, υπερβαίνοντας κάθε όχημα προφορικής ανταλλαγής.»

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Το παιδί μαθαίνει τη γλώσσα του και δημιουργεί μέσα στα πλαίσια του νηπιαγωγείου, διαβάζοντας βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες ή βλέποντας κινηματογράφο, θέατρο, τηλεόραση ή ακούγοντας μουσική.

Ο/η νηπιαγωγός εκμεταλλεύεται ή δημιουργεί συνθήκες μέσα στις οποίες τα παιδιά καλλιεργούν τον προφορικό λόγο και αναγνωρίζουν τις διαφορετικές εκδοχές του γραπτού λόγου. «Γινόμαστε αρωγοί στην προσπάθειά τους να αποκωδικοποιήσουν το συμβολικό κόσμο της γραφής και της ανάγνωσης και τα ενθαρρύνουμε να δομήσουν τις νέες γνώσεις στις ήδη υπάρχουσες»⁴ Στο καθημερινό πρόγραμμα πρέπει να υπάρχουν δραστηριότητες όπως τα

⁴ Η γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση. Β. Δ. Αναγνωστόπουλος. Εκδόσεις : Καστανιώτη Αθήνα 2001

εικαστικά και η λογοτεχνία, ώστε να καλλιεργούν τη φαντασία και τη δημιουργική έκφραση των νηπίων.

Το νήπιο για να αναπτύξει τη δημιουργική σκέψη θα πρέπει να βρεθεί σε ένα περιβάλλον με ερεθίσματα που να του κινούν το ενδιαφέρον και την φαντασία. Όχι τόσο σε ποσότητα αλλά σημαντικότερη είναι η ποιότητα και μοναδικότητα τους. Η φαντασία μπορεί να λειτουργήσει σε λεκτικό επίπεδο και να οδηγήσει στη δημιουργία φανταστικών ιστοριών.

Η δημιουργικότητα σχετίζεται με την φαντασία στο βαθμό που το άτομο χρησιμοποιεί φανταστικές συνθέσεις, προκειμένου να λύσει με πρωτότυπο τρόπο το πρόβλημα που το απασχολεί. Η δημιουργικότητα και η φαντασία έχουν κοινό στόχο ότι υπερβαίνουν τους διάφορους περιορισμούς της πραγματικότητας.

Τα ερεθίσματα αυτά είναι κρίσιμα, γιατί δημιουργούν τις συνθήκες που επιτρέπουν τη γένεση των νέων ιδεών, αλλά και την καλλιέργεια και αποδοχή τους. Αν οι πόρτες του νηπιαγωγείου ανοίξουν και «εισβάλουν» διαφημιστικά φυλλάδια, προγράμματα θεάτρων, οδηγοί μαγειρικής, τίτλοι εφημερίδων, ένα πλούσιο σε ποικιλία και επαρκές σε ποσότητα υλικό, θα βοηθήσει τα παιδιά να αποκρυπτογραφήσουν πολλά από τα μυστικά του γραπτού λόγου. Ο επικοινωνιακός σκοπός της γραπτής γλώσσας θα γίνει αμέσως φανερός και κατανοητός, ενώ το χάσμα ανάμεσα στη σχολική και εξωσχολική ζωή των μικρών θα γεφυρωθεί.

Το πρόγραμμα θα πρέπει να ακολουθεί μια δημιουργική πορεία από την πρώτη κιόλας μέρα, π.χ. δίνουμε πρωτοβουλία στα νήπια να σκεφτούν και να δημιουργήσουν τρόπους οργάνωσης της καθημερινής τους ζωής στο νηπιαγωγείο κατόπιν προβληματισμού.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Στόχος του νηπιαγωγείου είναι να παρουσιάζονται οι γλωσσικές δραστηριότητες με τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλούν όσο γίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό τη δημιουργικότητα του νηπίου. Η δημιουργική συμμετοχή των νηπίων σε μια δραστηριότητα, δεν πηγάζει από τις προθέσεις των ενηλίκων, ούτε οφείλεται στο ότι έχουν κατανοήσει την αξία της, αλλά στο ότι την έχουν συνδέσει με ευχάριστα συναισθήματα κι επιθυμίες.

«Η ανάγνωση-αφήγηση ιστοριών στα παιδιά είναι πολύ σημαντική. Έτσι προτείνεται η υιοθέτηση τακτικών ανάγνωσης που να επιτρέπουν και να ενθαρρύνουν την ενεργητική συμμετοχή και δημιουργικότητα των νηπίων. Από το απλό γύρισμα της σελίδας και την επανάληψη στερεότυπων μοτίβων μέχρι την συν-ανάγνωση ενηλίκου – παιδιού και την πρόβλεψη για την εξέλιξη της υπόθεσης, η ανάληψη πρωτοβουλιών από το παιδί, και όχι απλώς και μόνο η παθητική ακρόαση».⁵

Η οργάνωση των γλωσσικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να αποσκοπεί στο να μπορούν τα νήπια να εκφράζουν συναισθήματα, επιθυμίες, δημιουργικές ιδέες μέσω του προφορικού λόγου, με σταδιακή προσαρμογή στις συνήθεις επικοινωνιακές καταστάσεις της καθημερινότητας. Μέσα απ' αυτές χρησιμοποιούν τις αισθήσεις, τη λογική και τη φαντασία. Αποσαφηνίζουν και σταθεροποιούν το λεξιλόγιό τους. Το εμπλουτίζουν με λέξεις και εκφράσεις εννοιολογικά απαραίτητες για τις ανάγκες της καθημερινής επικοινωνίας και για τη γλωσσική και ευρύτερη πνευματική τους καλλιέργεια. Ταυτίζουν την ακουστική με την οπτική εικόνα των λέξεων. Συλλαμβάνουν τη σημασία των λέξεων με όλους τους δυνατούς τρόπους. Ομαδοποιούν τις λέξεις με βάση σημασιολογικές σχέσεις (συνώνυμα, αντώνυμα, ομώνυμα, ταυτόσημα, οικογένεια λέξεων, ομοιοκατάληκτες λέξεις

⁵ Προαναγνωστικές δραστηριότητες. Εύη Γάκου. Εκδόσεις : Καστανιώτη. Αθήνα 1997

κλπ.)».⁶ Γίνονται ικανά μέσω της γλωσσικής καλλιέργειας και δημιουργίας να αναπαράγουν και να αναπλάθουν ορισμένα κείμενα της πολιτισμικής παράδοσης, να διαβάζουν, ερμηνεύουν και να παράγουν εικόνες ως τρόπο επικοινωνίας και απόλαυσης.

Δείχνουν ενδιαφέρον κι εκτιμούν δικές τους παραγωγές και αυτές των συμμαθητών τους, χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους αναπαράστασης και έκφρασης, αυξάνοντας τις επικοινωνιακές τους δυνατότητες.

« Στο προφορικό κείμενο, που είναι λόγος κατ' εξοχήν πλαισιωμένος, το νόημα θεμελιώνεται μέσα από τη συνεχή αλληλεπίδραση γλωσσικών και εξω-γλωσσικών καταστασιακών παραγόντων. Ο επιτονισμός, οι εκφράσεις και κινήσεις του σώματος λειτουργούν σε συνδυασμό με γλωσσικά στοιχεία για τη μετάδοση πληροφοριών. Σε μια προφορική αφήγηση π.χ. η παρουσίαση των ηρώων είναι δυνατόν να πραγματωθεί με προσφυγή στο άμεσο εξωγλωσσικό περιβάλλον. Εφόσον οι ήρωες είναι άμεσα ορατοί από τον ομιλητή και τον ακροατή, δεικτικές αντωνυμίες, αποτελούν αποδεκτή γλωσσική επιλογή».⁷

Μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τους κανόνες που διέπουν τις γλωσσικές ανταλλαγές για να ενδυναμώσουν την έννοια των μηνυμάτων που εκπέμπουν και ν' αποδώσουν νόημα στο μήνυμα που δέχονται. Χρησιμοποιούν δευτερεύουσες προτάσεις, τις συνδέουν με συνδετικά στοιχεία. « Για την παραγωγή μιας κατανοητής αφήγησης, τα παιδιά καλούνται να ελέγχουν συνεχώς την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα του κειμένου τους, υιοθετώντας παράλληλα με τη σκοπιά του συγγραφέα-αφηγητή και εκείνη του αναγνώστη. Αποκτούν σταδιακά συνείδηση της κειμενικής διάστασης της γλώσσας και της συμβολής που συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές ασκούν στη δημιουργία ενός κατανοητού κειμένου».⁸

⁶ Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στην Α'θμια εκπαίδευση(1822-1993) Ναπολέον Σπ. Μήτσης Εκδόσεις Gutenberg Αθήνα 1993.

⁷ Περιοδική έκδοση γλωσσικής παιδείας. Γλώσσα. 41. Έτος δέκατο έκτο Χειμώνας 1997

⁸ Όπως παραπάνω

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Από την αρχαία ακόμα Ελλάδα, η γνώση της γλώσσας ήταν κάτι πολύ σημαντικό. Ο Ισοκράτης τονίζει ότι η αξία του ανθρώπου που τον διαφοροποιεί από τα ζώα και τους βαρβάρους είναι ο λόγος. Για να περάσουμε αργότερα πάνω σ' αυτή τη βάση, στην Αναγέννηση του 15^{ου} – 16^{ου} αιώνα με το ιδεώδες του λόγου : ότι ο λόγος συνιστά την πεμπτούσια της ανθρώπινης ύπαρξης και είναι αναγκαίο να τεθεί στο κέντρο της μέριμνάς μας για την παιδεία, τη διαμόρφωση της ικανότητας έκφρασης και επικοινωνίας.

Ο Πιαζέτ υποστηρίζει πως η σκέψη προηγείται της γλώσσας. Εφόσον όσα σκεπτόμαστε όταν μιλάμε με τον εαυτό μας , τα χρησιμοποιούμε ως επιχειρήματα για να γίνουμε πειστικοί στους άλλους, δεν είναι λοιπόν σημαντικό να έχουμε ή ν' αποκτήσουμε την ικανότητα να μπορούμε να τα εξωτερικεύουμε με την γλώσσα ; Η μύηση στην σωστή χρησιμοποίηση και χρησιμότητα της γλώσσας επιβάλλεται να αρχίσει από το νηπιαγωγείο (σαν πρώτη εκπαιδευτική βαθμίδα) ή από τον παιδικό σταθμό (σαν δεύτερο μετά την οικογένεια σημαντικό σημείο κοινωνικοποίησης του νηπίου). Όταν μάλιστα στις μέρες μας (εποχή του εγκεφάλου) μιλάμε για «παράθυρα ευκαιριών» και όσον αφορά τη γλώσσα σε ηλικία 2-4 ετών, γίνεται φανερό η αναγκαιότητα της εκμάθησης σωστής Ελληνικής γλώσσας.

Το νέο αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου στην Ελλάδα φαίνεται να βάζει κάποιες βάσεις προς αυτήν την κατεύθυνση της μεθοδευμένης γνωριμίας του νηπίου με τη γλώσσα μας και καλλιέργειας του προφορικού και γραπτού λόγου. Οι επιμέρους σκοποί και στόχοι της ανάγνωσης και γραφής ευνοούν την κατάκτηση και την ορθή της χρησιμοποίηση. Φυσικά το νήπιο δεν μαθαίνει μόνο μέσα από τη μίμηση, αλλά δομεί εσωτερικά τους γραμματικούς και συντακτικούς (διαισθητικά) κανόνες. Στο νηπιαγωγείο δημιουργούνται και δίνονται οι ευκαιρίες να χρησιμοποιήσει αυτούς τους κανόνες μέσα από

δραστηριότητες προφορικού και γραπτού λόγου. Με τη δημιουργία πραγματικών συνθηκών επικοινωνίας θα καταστεί δυνατή η γλωσσική ανάπτυξη του νηπίου και κατ' επέκταση η σκέψη. Έτσι τα δυο μαζί θα έχουν ως αποτέλεσμα την ορθή χρησιμοποίηση της έκφρασης (προφορικής- γραπτής).

Φυσικά δεν είναι δυνατόν το νήπιο να γνωρίσει κατά τη φοίτησή του στο νηπιαγωγείο όλα τα είδη έκφρασης, δηλαδή όλες εκείνες τις γλωσσικές προϋποθέσεις που καθιστούν τον λόγο κουλτούρα και πολιτισμό. Μια αρχαία Ελληνική ρήση λέει ότι « η αρχή είναι το ήμισυ του παντός» . Έτσι ο παιδαγωγός και ο γονιός που ενθαρρύνει το μικρό παιδί στα πρώτα βήματα της γλωσσικής του μάθησης, λέγοντάς του πόσο όμορφα μιλάει, ενθαρρύνει εκείνα τα είδη συμπεριφοράς που είναι αναγκαία για τη μεταγενέστερη προσαρμογή και που έχουν ουσιαστική αξία για την επιβίωση. Επομένως καθίσταται σκόπιμο, τον περιορισμένο επικοινωνιακό κώδικα του νηπίου να τον αναπλάσουμε σε καλλιεργημένο κώδικα.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια συστηματική και επιμελημένη προσπάθεια για την γλωσσική αγωγή στην προσχολική ηλικία. Βέβαια νομίζουμε πως το μέλλον θα δείξει αν αυτή η προσπάθεια θα αποτελέσει ασπίδα για τη γλώσσα μας , μέσα σ' όλον αυτόν τον πόλεμο που δέχεται απ' όλες τις πλευρές , είτε αυτές βρίσκονται εντός, είτε εκτός των τειχών.

Οι νηπιαγωγοί έχουν καθήκον, χωρίς να υπακούν με μαθηματική ακρίβεια και αβασάνιστα στις εντολές των φαινομενικά ανωτέρων τους (αποποιούμενοι έτσι και τις ευθύνες τους) , χωρίς να αφουγκρένονται λανθασμένα τις αγωνίες των γονέων, να εφαρμόσουν τέτοιες στρατηγικές ώστε τα νήπια να αγαπήσουν την προφορική και γραπτή έκφραση. Θα λέγαμε όχι απλώς να την αγαπήσουν , αλλά να την ερωτευτούν. Να χαίρονται να μιλούν και να γράφουν, να νιώθουν καθημερινά το λόγο σαν εργαλείο που θα τα βοηθήσει να εκφράσουν τις ιδέες τους, τη σκέψη τους. Μόνον έτσι μπορούμε να οραματιζόμαστε μια Ελληνική γλώσσα δυνατή, ώστε να εξωτερικεύει πραγματικά κάθε πτυχή της ανθρώπινης σκέψης.

Γενικά το περιβάλλον που αγαπά τη μάθηση, αμείβει τις δημιουργικές προσπάθειες, δίνει ιδέες και δουλεύει πολύ σε διανοητικό επίπεδο, είναι περιβάλλον που προάγει τη δημιουργικότητα.

«Χώρος δουλειάς εμπλουτισμένος με εικόνες και βιβλία, ευχάριστα έπιπλα κι άνετο φωτισμό, ελευθερώνει τη φαντασία και διευκολύνει την απόδοση. Ενισχύει τη μάθηση, ιδιαίτερος όταν παρακινεί τα παιδιά να χειρίζονται και να χρησιμοποιούν αντικείμενα κι όχι μόνο να τα βλέπουν.»⁹

⁹ Δημιουργική σκέψη. Αναστασία Κωσταρίδου-Ευκλείδη Εκδόσεις : Ελληνικά γράμματα 1997

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ : Δημιουργία αυτοσχέδιας ιστορίας (παραμυθιού)

A. Επιδιώξεις :

1. α) Καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης και φαντασίας του νηπίου.
β) Καλλιέργεια προφορικού λόγου.
2. α) Ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας και παραγωγή προφορικού λόγου σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνίας.
β) Εμπλουτισμός λεξιλογίου και γλωσσικών δομών.
3. Αισθητική καλλιέργεια.

B. Υλικά - Μέσα

Διάφορα αντικείμενα όπως: παντελόνι, πουκάμισο, καπέλο, ζώνη, καθρέπτης, χτένα, παπούτσια, μπαστούνι, γυαλιά, εφημερίδα κλπ.

Γ. Ενδεικτική πορεία

1. α) Βάζουμε σε μια γωνιά της αίθουσας τα υλικά που θα χρησιμοποιήσουμε, αυτά που θα κινήσουν το ενδιαφέρον των

παιδιών. Κάποιο παιδί θα ενδιαφερθεί να ασχοληθεί με ένα αντικείμενο. Ξεκινώντας έτσι σιγά – σιγά, κάθε παιδί αναλαμβάνει έναν ρόλο που πλάθεται στο μυαλό του.

- β) Κατόπιν αρχίζουν όλα μαζί να δημιουργούν μια ιστορία(παράμυθι) σε πολύ γενικές γραμμές (πρώτο στάδιο).
2. α) Στη συνέχεια μαθαίνουν πως δεν μπορεί οι ήρωες της ιστορίας να βρίσκονται όλοι μαζί στο προσκήνιο και θα πρέπει ν' ακολουθηθεί μια λογική σειρά(λόγων και γεγονότων)
- β) Γίνεται εμπλουτισμός του λεξιλογίου τους (εμμέσως ή αμέσως με τη διακριτική και έντεχνη παρέμβαση του/της νηπιαγωγού, όπου θεωρείται αναγκαίο)με καινούργιες λέξεις ή ακόμα και με διαλόγους. Υποδύονται τους ρόλους τους Δίνουν τίτλο στο έργο τους συλλογικά.
3. Στο τέλος επιλέγουν ή διαμορφώνουν το σημείο στο οποίο θα παίξουν αυτό που δημιούργησαν. Πλαισιώνουν δε το έργο τους με μουσική επένδυση ίσως και φωτιστικά εφέ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ : « Γραπτές προτάσεις»

A. Επιδιώξεις

1. Εξοικείωση με το αλφαβητικό σύστημα.
2. α) Αναγνώριση λέξεων. Εξοικείωση με την κωδικοποίηση του γραπτού λόγου.
3. α) Καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης και φαντασίας του νηπίου.
β) Παραγωγή γραπτού λόγου.
4. α) Αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου.
β) Αισθητική καλλιέργεια.
γ) Παραγωγή προφορικού λόγου.

B. Υλικά - Μέσα

Χαρτί Α4 , μολύβια, ξυλομπογιές, περιοδικά, ψαλίδι, κόλλα.

Γ. Ενδεικτική πορεία

1. Τα νήπια μέσα σ' ένα πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου περιβάλλον (φωτογραφίες, καρτέλες, πίνακες κλπ.) παρατηρούν και συζητούν για τις λέξεις που τους κάνουν εντύπωση. (σημασιολογικά)

2. α) Στην πορεία το κάθε παιδί παίρνει από ένα χαρτί Α4 και ένα μολύβι. Στο επάνω μέρος του χαρτιού γράφει (ή αντιγράφει) λέξεις που ήδη γνωρίζει [ή που δεν γνωρίζει (ως προς την συμβολική τους μορφή)]
β) Μπορεί να γράψει κάποιες λέξεις που δεν βρίσκονται στο άμεσο περιβάλλον της αίθουσας. Κάποιο που ενδεχομένως σκέπτεται εκείνη τη στιγμή (πιθανόν να χρειαστεί βοήθεια στην κωδικοποίησή της).

3. α) Αυτές οι λέξεις βρίσκονται διάσπαρτα στο επάνω μέρος του χαρτιού, σαν να βρίσκονται στον ουρανό. Από αυτές οι πιο βαριές λέξεις πέφτουν κάτω στη γη και σχηματίζουν προτάσεις
β) Τα παιδιά γράφουν προτάσεις στο κάτω μέρος του χαρτιού.

4. α) Διαβάζουν αυτό που έγραψαν.
β) Κατόπιν μπορεί να γίνει αντικατάσταση κάποιων λέξεων, όποιων επιθυμούν τα παιδιά, είτε με εικόνες που κόβουν από περιοδικά και τις κολλούν στη θέση της λέξης, είτε με εικόνες που ζωγραφίζουν τα ίδια.
γ) Αναπαράγουν αυτό που διάβασαν στο 4α τώρα όμως με βάση τις εικόνες.

Σημείωση: Η παραπάνω δραστηριότητα μπορεί να δοθεί σε μια ομάδα νηπίων που έχουν εξοικειωθεί με τη χρήση της γλώσσας, κυρίως προς το τέλος της σχολικής περιόδου. Χωρίς βέβαια ν' αποκλείεται και κάποια άλλη χρονική στιγμή, ανάλογα με το εξελικτικό επίπεδο των παιδιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Henrietta Dombey-Margaret Meek Spencer. Εκδόσεις Έκφραση Αθήνα 1995
2. Στέργιος Δερβίσης. Διδακτική της πρώτης ανάγνωσης και γραφής. Εκδόσεις : Gutenberg Αθήνα 1998.
3. Α. Α. Γιαννικοπούλου. Από την προανάγνωση στην ανάγνωση. Εκδόσεις : Καστανιώτη Αθήνα 1998.
4. Μαρία Μοντεσσόρι. Ο δεκτικός νους. Εκδόσεις : Γλάρος Αθήνα 1980
5. Β.Δ. Αναγνωστόπουλου. Η γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση. Εκδόσεις: Καστανιώτη Αθήνα 2001
6. Κωσταρίδου-Ευκλείδη. Ψυχολογία της σκέψης. Εκδόσεις : Ελληνικά γράμματα. Αθήνα 1997
7. Hartland J. Γλώσσα και σκέψη Εκδόσεις : Ελληνικά γράμματα Αθήνα 1994
8. Sharon L. James Normal language acquisition. U.S.A. 1990
9. Robert J. Di Pietro . Language as human creation (1976).
10. Σωφρόνης Χατζησαββίδης. Δραστηριότητες γλωσσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο. Εκδόσεις : Gutenberg Αθήνα 2001.
11. David Fontana Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς. Εκδόσεις : Σαββάλας Αθήνα 1996
12. Β.Α. Χατζηνικολάου-Μαρασλή. Στάδια ανάπτυξης στην πρώιμη παιδική ηλικία . Εκδόσεις Gutenberg Αθήνα 1995
13. Ναπολέον Σπ. Μήτσης. Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στην Α' θμια Εκπαίδευση (1822-1993) Αθήνα 1993 Εκδόσεις Gutenberg.
14. Περιοδική έκδοση γλωσσικής παιδείας. ΓΛΩΣΣΑ. 41. Έτος δέκατο έκτο Χειμώνας 1997
15. ΥΠΕΠΘ Γραφή και ανάγνωση II ΟΕΔΒ 1998
16. ΥΠΕΠΘ Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο. ΟΕΔΒ 1994

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ.....	4
ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.....	6
Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.....	8
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	10
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.....	13
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ.....	13
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.....	15
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	18
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	19